

“Moromeții”

Marin Preda

Considerat de critica literară cel mai important romancier postbelic, Marin Preda rămâne în literatura română, înainte de toate, creatorul “Moromeților”, un roman care ilustrează “o nouă obiectivitate, mai modernă” a realismului. Romanul “Moromeții” (volumul I apărut în **1955** iar cel de-al doilea în **1967**) continuă **tradiția romanului românesc de inspirație rurală** (pe linia scriitorilor Ioan Slavici, Mihail Sadoveanu) și, în același timp, se distanțează de acestea, propunând o viziune nouă, modernă asupra **universului existențial rustic și asupra țăranului** român, astfel încât criticii vorbesc despre o altă vârstă a romanului realist obiectiv.

Prin **titlu**, “Moromeții” este romanul unei familii avându-l ca protagonist pe Ilie Moromete, țăranul mijlocăș din Siliștea-Gumești care trăiește cu iluzia că familia sa este unită și ca nimic nu poate amenința această unitate, atâta vreme cât păstrează cele 14 pogoare primite prin înproprietărire de el și de Catrina, cea de a doua lui soție. Numeroasa sa familie este însă hibridă, cu interese divergente, ceea ce creează conflicte exterioare cu efecte asupra dimensiunii interioare a unor personaje, în special asupra tatălui. Cei trei băieți mai mari ai lui Ilie Moromete din prima căsătorie (Paraschiv, Achim și Nilă) o urăsc pe Catrina, mama vitregă, deși fuseseră crescuți de ea, dar și pe ceilalți “copii făcuți de Moromete” (Tita, Ilinca și Niculae). Băieții sunt nemulțumiți și de faptul că tatăl nu face bani, precum vecinul lor, Tudor Bălosu. Aceștia pun la cale un plan de a fugi la București cu oile și caii, pretinzând însă, față de tată, că Achim, care va pleca primul, va trimite bani acasă,

pentru a-și putea achita datoriile la bancă și “fonciirea”. Deși tatăl încearcă să le facă pe plac fiilor vânzând cereale la munte, aceștia se înverșunează și, după plecarea lui Achim, Paraschiv și Nilă vor pleca și ei, luând caii, banii și lucruri din lada de zestre a fetelor. Moromete este, astfel, obligat să vândă din pământ pentru a-și cumpăra alți cai și pentru a plăti taxele de internat ale lui Niculae, rămânând ca necunoscută soluția acestor probleme pe viitor.

Compoziția primului volum este ordonată de o **axa fundamentală**, cea a **timpului** devenit supratemă a romanului, care nu rămâne simplă cronologie, ci se constituie ca o forță redutabilă, înșelătoare, vicleană, încercuind primejdios existența. Cele **trei părți** din care este alcătuit volumul I au ritmuri diferite, determinate de acest timp înșelător: prima parte surprinde în cele 29 de capitole evenimentele care se petrec de sâmbătă seara, când Moromeții se întorc de la câmp, până duminica noaptea, când Polina, fata lui Tudor Bălosu, fuge cu Biriță; partea a doua prezintă, prin tehnica modernă a mozaicului, scene de viață din existența câtorva familii ale satului, iar partea a treia are în centru două mari episoade unice: secerișul și conflictul dintre Ilie și fii săi mai mari.

Desfășurarea epică a primului volum este marcată de **două fraze cheie**, raportate prin tema timpului, romanul având compoziție închisă. Astfel, incipitul textualizează ideea de început și creează iluzia unui timp răbdător : “În câmpia Dunării, cu câțiva ani înaintea celui de-al doilea Război Mondial, se pare că timpul avea cu oamenii nesfârșită răbdare”. În finalul volumului, apare imaginea unui timp necruțător, agresiv, care va duce grave modificări la nivelul colectivității rurale, dar mai ales asupra protagonistului: “Trei ani mai târziu, izbucnise cel de-al Doilea Război Mondial. Timpul nu mai avea răbdare”.

Temele romanului - familia, paternitatea, timpul istoric (teme tradiționale) la care se adaugă o serie de teme moderne: criza comunicării, înstrăinarea,

singurătatea - determina existența mai multor planuri narative și numeroase ramificații ale firului epic. Planul narativ principal este cel al destinului familiei, având drept centru de iradiere familia Moromete, în care conflictul central constă răzvrătirea fiilor împotriva autorității paterne. Planul secundar este un plan epic și analitic, planul destinului individual, al devenirii iar ultimul plan surprinde destinul comunității țărănești, dinamizat de conflicte puternice de ordin politic, economic și moral.

Construcția personajului este reprezentativă pentru tema familiei, tema timpului și pentru viziunea autorului cu privire la conflictul dintre utopie și realitate. Prototip al țăranului patriarhal, Ilie Moromete este o figura aparte în categoria personajelor rurale din literatura română, construit ca o atitudine polenică față de eroul lui Rebreanu, Ion; cele două personaje se raportează la viață prin două valori diferite, reprezentate prin verbele definitorii: “a avea” pentru Ion și “a fi” pentru Moromete, ceea ce scoate în evidență complexitatea lumii interioare a eroului lui Marin Preda. Personaj complex, rotund, Ilie Moromete este un om inteligent, ironic și cu simțul umorului, ce vede viața ca pe o desfătare (“dolce far niente”). Acesta se opune personajelor plate prin autoritatea sa incontestabilă și prin mentalitatea sa conservatoare.

În desfășurarea epică a romanului există o serie de scene semnificative pentru destinul familiei Moromete și al protagonistului, în care apar semnele dezintegrării și alienării lumii din Câmpia Dunării sub impactului timpului necruțător. Una dintre acestea este **scena cinei**, de la începutul primului volum, care se încarcă, din perspectiva finalului, cu perspective noi. Fragmentele începe cu un dialog între Ilie Moromete și Catrina, autoritatea sa incontestabilă manifestându-se prin voce: “Deodată curtea răsuna cu un glas puternic și amenințător”. Membrii familiei par a fi grupați în tabere rivale, în ciuda faptului că toți sunt așezați la o masă rotundă și

foarte mică. Cei trei frați din prima căsătorie a lui Moromete, “stăteau pe partea din afară a tindei, ca și când ar fi fost gata în orice clipă să se scoale de la masă și să plece afară”. Acest detaliu sugerează ideea că ei nu aparțin familiei, pentru că mama vitregă îi are pe lângă ea, “pe ai ei, Niculae, Ilinca și Tita, copii făcuți cu Moromete”. Poziția tatălui reliefează autoritatea sa absolută: “stă singur deasupra, în pragul celei de-a doua odăi”.

Scena salcâmului este construită într-un registru stilistic diferit. Coordonata temporală a textului primește o conotație simbolică: acțiunea are loc într-o zi de duminică, dimineața devreme, moment în care luna “semăna cu un soare mort, cinstit și rece”. Uriașul salcâm în care “copii se urcau în orice primăvara și îi mâncau florile” domină întreg satul și pare nemuritor. Când se prăbușește la pământ, atmosfera primește un aer tragic, de moarte violentă. Scena se încheie cu aceeași atmosferă rău prevestitoare în care începuse, cu stolul de ciori care zboară derutate, deoarece nu mai recunosc locul. Salcâmul a reprezentat în lumea vegetală ceea ce reprezintă Ilie pentru familia sa, un “pater familias”. Ilie Moromete este unul dintre cele mai fascinante personaje din literatura noastră. Destinul său ilustrează o “temă fundamentală”, și anume dispariția clasei țărănești. Caracter puternic, natură complexă, inteligența nativă, Ilie Moromete simbolizează lumea țărănească și valorile ei durabile. Nicolae Manolescu afirma prin urmare că “Moromete este cel din urmă țăran în acest roman al deruralizării satului”.

Perspectiva narativă este obiectivă, dar această este completată de prezența personajelor reflector, Ilie Moromete în volumul întâi și Niculae în volumul al doilea și a informatorilor. Efectul este limitarea omniscienței. De mai multe ori, însă naratorul este auctorial, extradiegetic, heterodiegetic.

Așadar, în “Moromeții”, Marin Preda analizează **procesul istoric al destrămării** cele mai vechi clase sociale românești, a satului tradițional, lume

organică, sieși suficientă, purtătoare a unei civilizații milenare, dar ajunsa la asfințitul ei. Criza satului arhaic, dublată de criza comunicării, se reflectă în această opera pe care Nicolae Manolescu a încadrat-o în categoria romanului doric în lucrarea critică “Arca lui Noe”.